

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/305403775>

# Integrativni potencijal teorije upravljanja jezikom

Chapter · January 2015

---

CITATIONS

0

READS

28

1 author:



Jiří Nekvapil

Charles University, Prague; Faculty of Arts

123 PUBLICATIONS 827 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:



Language management in multinational companies [View project](#)



dialogical networks [View project](#)

Skrb za jezik i jezičnu uporabu pratila je filološku misao od njegovih početaka, ali ta je djelatnost moderne metodološke temelje dobila tek u sklopu Praške lingvističke škole početkom 1930-ih. Knjiga *Jezična kultura – program i naslijede Praške škole* donosi najvažnije radevine prethodnika i pripadnika Praške škole posvećene jezičnoj kulturi, članke kasnijih čeških i slovačkih jezikoslovaca koji izvorni program jezične kulture dalje razvijaju te najnovije radevine u kojima se klasični strukturalistički pristup razmatra kritički ili se za nj nude poststrukturalističke alternativne. U uvodnoj studiji objavljeni su radevini prikazani na pozadini povijesnoga razvoja ideja o jezičnoj kulturi u češkoj i slovačkoj lingvistici.

*afektivni stavovi • aktualizacija • automatizacija • funkcionalni stilovi • gipka stabilnost • intelektualizacija • jezična kultura • književni jezik • kodifikacija • modernitet • narječeje • norma • nacionalnoreprezentativna funkcija • purizam • minimizacija intervencija • sinkronijska dinamika • standardni jezik • perspektivnost • svakodnevni govorni jezik • racionalni stav*



ISBN 978-953-7963-24-8



9 789537 963248

Cijena 168,00 KN

## JEZIČNA KULTURA

Petar  
Vuković



Petar Vuković (ur.)

# JEZIČNA KULTURA

Program  
i naslijede  
Praške škole



# **JEZIČNA KULTURA**

## **Program i naslijede Praške škole**

Uredio, preveo i uvod napisao

Petar Vuković



## Sadržaj

<b>Predgovor .....</b>	V
PETAR VUKOVIĆ	
<b>Program jezične kulture Praške škole .....</b>	1
JIŘÍ HALLER	
<b>Problem jezične ispravnosti (II) (1931) .....</b>	25
VÁCLAV ERTL	
<b>Dobar autor (1927) .....</b>	47
VÁCLAV ERTL	
<b>O germanizmima (1928) .....</b>	59
VILÉM MATHESIUS	
<b>O potrebi stabilnosti u književnom jeziku (1932) .....</b>	71
BOHUSLAV HAVRÁNEK	
<b>Zadaće književnoga jezika i njegova kultura (1932) .....</b>	83
ROMAN JAKOBSON	
<b>O današnjem češkom purizmu (1932) .....</b>	115
JAN MUKAŘOVSKÝ	
<b>Književni jezik i pjesnički jezik (1932) .....</b>	141
[BOHUSLAV HAVRÁNEK]	
<b>Opća načela za jezičnu kulturu (1932) .....</b>	163
EUGEN PAULINY	
<b>Narječe i književni jezik (1946) .....</b>	171
MILOŠ DOKULIL	
<b>O pitanju norme književnoga jezika i njegine kodifikacije (Prilog raspravi) (1952) .....</b>	183
PETR SGALL	
<b>Općečeški jezik (1960) .....</b>	191



JOZEF RUŽIČKA	
<b>Problemi jezične kulture (1967)</b>	203
JOZEF RUŽIČKA	
<b>Teze o slovačkom jезику (1967)</b>	217
FRANTIŠEK DANEŠ	
<b>Dijalektičke tendencije u razvoju književnih jezika</b>	
(Sociolingvistički prilog) (1968)	225
ALOIS JEDLIČKA	
<b>Razvojna dinamika suvremenoga češkoga književnoga jezika (1968)</b>	241
JÁN HORECKÝ	
<b>O teoriji književnoga jezika (1981)</b>	257
ZDENĚK STARÝ	
<b>Uime funkcije (1995)</b>	265
VÁCLAV CVRČEK	
<b>Koncepcija minimalne intervencije (2008)</b>	283
JIŘÍ NEKVAPIL	
<b>Integrativní potencijal teorije upravljanja jezikom (2009)</b>	293
JIŘÍ V. NEUSTUPNÝ	
<b>Sociolingvistički aspekti društvene modernizacije (2006)</b>	305
Podaci o izvorima	327
Kazalo imena	331
Kazalo pojmov	335

## Integrativni potencijal teorije upravljanja jezikom

---

JIŘÍ NEKVAPIL

(2009)

### Pojam "upravljanje jezikom"

Termin "upravljanje jezikom" danas se rabi razmjerno često, no to obično nije povezano s teorijom upravljanja jezikom (u dalnjem tekstu: TUJ). Na području praktičnoga jezičnoga planiranja termin "upravljanje jezikom" često se rabi kako bi se označile prevoditeljske usluge ili razvoj različitih jezičnih vještina u sklopu jezičnih tečajeva. "Upravljanje jezikom" (*language management*) rabi se također kao istovrijednica francuskoga termina *l'aménagement linguistique*, prije svega u vezi s jezičnim planiranjem u Kanadi (usp. npr. <http://www.salic-slms.ca/>), ali u biti označuje isto ono što se u anglosaskoj tradiciji naziva jezičnom politikom i planiranjem (*language policy and planning*). Napokon, ima i sociolingvista koji su upravljanje jezikom prihvatali razmjerno nedavno kao specifičan termin, ili prije polutermin, kako bi označili svoj više ili manje specifičan teorijski pristup pitanjima jezične politike i planiranja (usp. posebno Spolsky 2004; vidi i moje komentare o nedavnom razvoju u Nekvapil 2006).

Nasuprot tomu TUJ, čije su temelje postavili J. V. Neustupný i B. H. Jernudd, razvija se već nekoliko desetljeća (klasičan je članak Jernudd i Neustupný 1987). Nastanak i oblikovanje TUJ povezani su s razvojem teorije jezičnoga planiranja u 1960-ima i 1970-ima, pri čemu su te dvije teorije povezane osobom B. H. Jernudda. J. V. Neustupný, obrazovan u intelektualnom naslijedu Praške lingvističke škole, utjecao je na odmicanje od teorije jezičnoga planiranja i unio neka obilježja koja su kulminirala u TUJ.

TUJ temelji se na ideji da u jezičnoj uporabi treba razlikovati dva procesa (a samim time i dva skupa pravila): (a) proces koji omogućuje nastanak iskaza ili komunikacijskih činova i (b) proces čiji su predmet sami iskazi ili komunikacijski činovi, i to bez obzira na to jesu li već formulirani, formuliraju li se upravo sad ili se tek anticipiraju. To je razlikovanje – kao i neka druga obilježja teorije – spomenuto već u Neustupný (1978). Dva su procesa bila označivana različitim terminima, pri čemu je najčešći bio par "proizvodni" ("generativni") i "ispravljački" ("korektivni"). Izraz "ispravljački" sugerirao je međutim samo neke aspekte procesa (b), zbog čega Jernudd i Neustupný (1987) za njega programski uvode termin "upravljanje" ("menadžment") (znatno manje pozornosti posvećeno je procesu (a)). "Upravljanje" je u TUJ tako metajezična aktivnost ili "ponašanje prema jeziku", kako bi to rekao J.

Fishman. Međusobnu vezu između proizvodnoga i upravljačkoga procesa jezgrovito opisuje Jernudd (2000b: 195): "Jezično ponašanje kao proizvodnja iskaza praćeno je ponašanjem prema jeziku kao upravljanjem. Prvo je oblikovano od strane drugoga i omoguće drugomu da dođe do izražaja."

Izvođenje pojma "upravljanje" iz jezične uporabe (*parole* ili govor, *performance* ili izvedba) osiguralo je za TUJ bitno obilježje po kojem se razlikovala od teorije jezičnoga planiranja – u središte su pozornosti došli konkretni iskazi i analiza onoga što se zbiva u konkretnim interakcijama, zbog čega je logično što se počela koristiti konverzacijska analiza, osobito u vezi s pojmom ispravak, koji ima ključnu važnost i u konverzacijskoj analizi i u TUJ (usp. npr. Ho i Jernudd 2000, Miyazaki 2001).

Na prvi pogled nije jasno kako je analiza konkretnih interakcija povezana s jezičnim planiranjem, koje se obično shvaća kao odlučivanje državnih tijela ili njihovih agencija o pitanjima povezanim s jezikom, npr. određivanje i razvoj službenih jezika, reforma pravopisa ili standardizacija strukovnoga nazivlja, zbog čega se pojavljuje pitanje je li jezičnomu planiranju uopće potrebna analiza konverzacije ili, općenitije, interakcijskih događaja.

Prije svega, na to se pitanje mora odgovoriti isticanjem činjenice da TUJ radi s temeljnom distinkcijom između "jednostavnoga upravljanja" i "organiziranoga upravljanja". Proces čiji su predmet obilježja interakcije koja je u tijeku jest "jednostavno upravljanje". Primjer je jednostavnoga upravljanja kad moderator u televizijskom intervjuu upotrijebi razgovorni izraz te, odmah nakon što ga je izgovorio, doda i istovrijedan standardnojezični izraz (u konverzacijskoj analizi to se naziva samoiniciranim samoispavljanjem). Uz jednostavno upravljanje TUJ razmatra i postojanje složenijih procesa upravljanja, koji djeluju u većem broju situacija i u manjem su ili većem stupnju organizirani. TUJ se koristi terminom "organizirano upravljanje" kako bi označila taj tip upravljanja. Na temelju toga možemo tvrditi kako se teorija jezičnoga planiranja iz 1960-ih i 1970-ih bavila upravo (i samo) organiziranim upravljanjem.

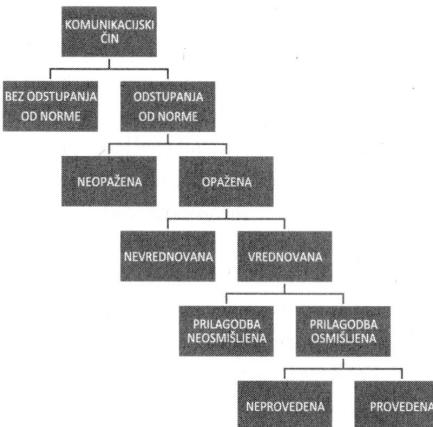
TUJ naglašava *povezanost* jednostavnoga i organiziranoga upravljanja. Ta povezanost nije ključna samo za *teoriju* UJ nego i za funkcioniranje samoga *organiziranoga* upravljanja – Neustupný (1994) čak izravno poziva na potrebu da se organizirano upravljanje što je više moguće temelji na jednostavnom upravljanju. Razmotrit ću tu povezanost u odjeljku o ciklusu upravljanja jezikom.

### Proces upravljanja jezikom

Već sam spomenuo da jednostavno upravljanje ne znači samo ispravak onoga što je rečeno. Određivanje razlike između proizvodnje iskaza ili komunikacijskih činova s jedne strane i upravljanja njima s druge prepostavlja da se upravljanje zbiva već u trenutku kad govornik *uočava* neka obilježja proizvodnje iskaza. To je prva i osnovna

faza upravljanja. Otkrivanje onoga što je govornik u konkretnoj interakciji uočio ili nije uočio empirijska je činjenica, iako se u TUJ općenito pretpostavlja da govornik uočava *otklone* od onoga što se očekuje, ukratko otklone od norme. Daljnja faza može (ali ne mora) slijediti nakon uočavanja – *vrednovanje* uočenoga otklona. Ta je faza ključna za TUJ jer omogućuje da se odredi jezični problem – kao negativno vrednovan otklon od norme. Otklon od norme može međutim biti vrednovan i pozitivno – tada nije posrijedi "problem", nego "zadovoljenje" (Neustupný 2003: 127). Nakon vrednovanja slijedi daljnja faza upravljanja – *osmišljavanje prilagodbe*, koja na kraju može ili ne mora biti provedena.

Proces upravljanja može se sažeti s pomoću sljedećega dijagrama. On jasno pokazuje da se ne moraju ostvariti sve faze procesa, što je intuitivno jasno svakomu govorniku.



Slika 1. Shema procesa jednostavnoga upravljanja

Niz faza procesa upravljanja može se pokazati na sljedećem primjeru (M je češki menadžer u velikoj multinacionalnoj njemačko-češkoj tvrtki, S je češki istraživač kojega zanima stanje u tvrtki):<sup>1</sup>

#### Primjer 1 (prevedeno s češkoga)

1. M: ... kad držimo radionice, (...) na primjer s područja personalnih pitanja
2. radionice se održavaju bez Nijemaca u devedeset devet posto slučajeva,
3. (...) ili bez stručnjaka.
4. S: [hm]
5. M: Ne sviđa mi se formulacija "bez Nijemaca", pa, ovaj (...)

<sup>1</sup> Ovaj primjer i njegova analiza preuzeti su iz Nekvapil i Sherman (2009). Pri prikazivanju govorenih podataka oslanjam sam se na konvencije konverzacijske analize.

U ovom se fragmentu može vidjeti da je M upotrijebio etničku kategoriju "Nijemci" (crta 2), ali ju je, nakon kratke stanke, zamjenio profesionalnom kategorijom, tj. "stručnjaci" (crta 3). Na temelju empirijskih istraživanja utvrđeno je da je "norma" u toj tvrtki izbjegavanje etničkih kategorija jer evociraju etničke stereotipe i problematičnu zajedničku povijest Čeha i Nijemaca (može se reći da je ta norma primjer svojevrsne lokalne političke ispravnosti). Proces upravljanja ovdje se vjerojatno odigrao na sljedeći način: M je *uočio* da je napravio odstupanje od norme, svoje je odstupanje očito vrednovao *negativno* (što je izrijekom potvrđeno u 5. retku), potražio je i našao *nacrt prilagodbe* (tj. neetničku kategoriju s istim referentom) i *primijenio* je, tj. upotrijebio je izraz "stručnjaci".

Pojedine faze jednostavnoga upravljanja analitičaru postaju pristupačne na različite načine. Najpristupačniji je, dakako, rezultat provedbe jer se manifestira izravno u interakciji. S metodološkoga stajališta jednostavno je identificirati *uočavanje* odstupanja koje je "ispravljeno" jer se u takvim slučajevima moguće osloniti na zdravorazumski zaključak da je, "ako je nešto već ispravljeno, to moralo biti i uočeno". No znatno je teže ustanoviti postojanje i, u prvom redu, slijed (ili tijek) procesâ smještenih "između" uočavanja i provedbe; drugim riječima, nije jednostavno analizirati sve što se tiče vrednovanja uočenoga i osmišljavanja nacrta prilagodbe, ali i samoga uočavanja ako ga ne prate druge faze jednostavnoga upravljanja. Najjednostavnija je metoda tzv. naknadni intervju, stimulirani razgovor u kojem se ispitanik prisjeća onoga što se događalo. Tijekom takvih intervjuva sugovornici sami rekonstruiraju pojedine stadije upravljanja jezikom ostvarene u snimljenoj i analiziranoj interakciji. Primjerice dok slušaju određeni segment snimke, istraživač pita govornika je li i kako je vrednovao odredenu riječ koju je njegov sugovornik upotrijebio tijekom snimljene interakcije (Neustupný 1999). Prednost, ali istodobno i ograničenje naknadnoga intervjua jest to što se istraživač mora oslanjati na kategorije svakodnevnoga jezika, tj. na način na koji sudionici obično govore o jezičnim procesima i o svojim "mentalnim stanjima". Budući da je čak i sâm model procesa upravljanja utemeljen na tim kategorijama, očito je da je TUJ bliža diskurzivnoj nego kognitivnoj psihologiji (potanko o tom Nekvapil 2008).

Dosad je polazište bila pretpostavka da je model procesa upravljanja u svojoj biti univerzalan. Ipak, može se pretpostaviti da procesi upravljanja imaju različite oblike u različitim žanrovima, stilovima i komunikacijskim situacijama. Razlike se mogu očekivati između govorjenja i pisanja, između proizvodnje spontanih i pripremljenih iskaza, između automatskoga ili rutinskoga ponašanja s jedne strane i ponašanja pri uvježbavanju (npr. u školi) s druge itd. Može se pretpostaviti da će se proces upravljanja, u obliku kakav je prikazan na slici 1, intenzivnije primjenjivati u drugom parnjaku spomenutih parova. No samo daljnja istraživanja to mogu potvrditi ili opovrgnuti, ili pak otkriti druge odnose.

### Ciklus upravljanja jezikom

Jedna od zasluga TUJ jest njezin stalni interes za međuigru između jednostavnoga i organiziranoga upravljanja. Upravo ta istraživačka perspektiva razlikuje TUJ od ostalih teorija jezičnoga planiranja. Pojednostavljeno rečeno, organizirano upravljanje postoji zbog toga što obični govornici u svojim interakcijama nailaze na probleme – jezične, komunikacijske ili društveno-kulturne – i kako ih ne mogu riješiti sami, traže pomoć od jezičnih ili drugih stručnjaka u društvenim ustanovama (usp. npr. Jernudd 1994). Iako ovaj model ostavlja po strani neke važne okolnosti, očito je da postoji nekoliko tipova jezičnih problema. Među njih je nužno uključiti u najmanju ruku sljedeće:

- (a) problemi ili neprimjerenosti koji se mogu riješiti izravno u konkretnoj komunikacijskoj situaciji ili interakciji (taj je tip zastupljen u primjeru 1, crte 2 i 3)
- (b) problemi koji nisu riješeni u konkretnoj interakciji, no govornik se poslije sâm dosjetio nacrta prilagodbe (npr. pogledavši u rječnik, konzultirajući se s prijateljem ili s ljudima koje zanimaju slična pitanja) i
- (c) napokon, problemi koje sugovornici ne rješavaju sami, ni tijekom konkretnе interakcije ni nakon nje, nego se s njima obraćaju profesionalcima.

Problemi tipa (a) i (b) mogu se nazvati "manjim problemima", a problemi tipa (c) "većim problemima". No neki "manji problemi" mogu upozoravati na "veće probleme", pogotovo ako se pojavljuju izrazito učestalo. I profesionalci koji javnosti nude jezične usluge u jezičnim savjetovalištima ili koji istražuju jezično ponašanje govornikâ u svakodnevnim komunikacijskim situacijama svjesni su te činjenice.

Organizirano upravljanje može se definirati s pomoću sljedećih obilježja:

- (a) činovi su upravljanja transsituacijski, tj. ne odnose se samo na jednu komunikacijsku situaciju, nego na više njih
- (b) uključena je društvena mreža ili čak ustanova
- (c) o upravljanju se raspravlja, komunicira
- (d) interveniraju teorija i ideologija
- (e) predmet upravljanja nije samo jezik u diskursu nego i jezik kao sustav.

Razmotrimo sada kako se može opisati veza između jednostavnoga i organiziranoga upravljanja. U idealnom slučaju ta veza ima oblik "ciklusa jezičnoga upravljanja". Taj pojam, prvi put upotrijebljen 2006. (usp. Sherman 2007), stvoren je na temelju Canagarajahova pojma "ciklus jezične politike" (Canagarajah 2006), a bio je nadahnut sljedećim citatom iz J. V. Neustupnoga:

"Tvrdim da svaki čin jezičnoga planiranja mora početi razmatranjem jezičnih problema u obliku u kojem se pojavljuju u diskursu te da se proces planiranja ne može smatrati završenim sve dok se uklanjanje problema ne primijeni u diskursu." (Neustupný 1994: 50)

Ako se ono što se zbiva u konkretnim interakcijama smatra društvenim "mikro", a sve druge društvene strukture (prije svega obrazovanje, istraživanje, ekonomski i vladine ustanove) društvenim "makro", ciklus upravljanja jezikom može se prikazati na sljedeći način:

*Mikro → Makro → Mikro*

Ta shema odražava sljedeću tipičnu situaciju: problemi na koje nailaze obični korisnici jezika ili "laici" postaju predmetom interesa jezičnih ili drugih stručnjaka; problemi su rješivi, a osmišljene prilagodbe bivaju prihvaćene od strane laika.

Takva je situacija međutim samo idealan slučaj. Simptomatično je da ni navedena rečenica iz Neustupnoga ne govori o tom kako se jezično planiranje ostvaruje, nego kako bi se trebalo ostvarivati. Logično, a i u stvarnosti, postoje i drukčiji slučajevi, koji bi se mogli nazvati "djelomičnim ciklusima upravljanja jezikom" ili "fragmentima ciklusa upravljanja jezikom". Ako se poslužimo navedenim konvencijama, slučajevi na koje možemo naići mogu se prikazati na sljedeći način:

Djelomičan ciklus upravljanja jezikom: 1. tip

*Mikro → Makro* (problem s kojima se susreću obični korisnici jezika dobivaju pozornost lingvista ili drugih stručnjaka, ali nisu rješivi ili osmišljene prilagodbe nisu prihvaćene među laicima)<sup>2</sup>

Djelomičan ciklus upravljanja jezikom: 2. tip

*Makro → Mikro* (stručnjaci u ustanovama osmišljavaju prilagodbe bez razmatranja stvarnih jezičnih problema laika; prilagodbe se ipak provode)<sup>3</sup>

Fragmentski ciklus upravljanja jezikom: 1. tip

*samo Mikro* (problem s kojima se susreću obični korisnici jezika rješavaju se samo tijekom samih interakcija ili kao jednostavno upravljanje prije interakcija ili nakon njih)<sup>4</sup>

2 O nerješivim problemima usp. Muraoka (2009).

3 Takvu je situaciju očito imao na umu Jernudd kad je pisao o funkcionaliranju "interesnog" čimbenika: "Teorija [=TUJ] traži da analitičar razotkrije imaju li činovi dirigiranoga [=organiziranoga] upravljanja jezikom svoj izvor u otklonima i vrednovanjima diskursa ili u interesima reguliranja diskursa. U drugom slučaju interesi projiciraju ideoološke ili modelske pozicije u diskurs kako bi prema vlastitoj slici ili prema nekomu *a priori* modelu oblikovale diskursne prakse" (Jernudd 2000a). Nije potrebno reći da takav pristup običnim korisnicima jezika često stvara (nove) probleme.

4 "Upravljanje prije interakcije" definirano je kao proces upravljanja izведен uz anticipiranje po-

Fragment ciklusa upravljanja jezikom: 2. tip

*samo Makro* (u ustanovama se posvećuje mala pozornost problemima s kojima se susreću obični korisnici jezika; stručnjaci osmišljavaju prilagodbe bez razmatranja njihove provedbe, jezični se stručnjaci bave znanošću radi same znanosti).

Iako su specifične jezične situacije ili njihovi pojedini aspekti, dakako, raznolikije i dinamičnije, obično se približavaju jednomu od ovih tipova odnosa. Moguće je čak predviđati kakvi će tipovi upravljanja biti karakteristični za spomenute sheme – npr. može se očekivati da će se tip *Mikro → Makro → Mikro* vjerojatnije ostvariti u slučaju "planiranja korpusa" nego u slučaju "planiranja statusa", koje teži tipu *Makro → Mikro*, iako slučajevi referenduma pokazuju da se ni ovdje ne može isključiti (potpuni) ciklus upravljanja jezikom. Ovo će, dakako, ovisiti i o tom koje povijesno razdoblje imamo na umu (usp. Jernudd 1996, Neustupný 2006).

Treba istaknuti i to da je u nekim slučajevima jezična situacija koja sadržava mikro- i makroodnose drukčija od one koja se predstavlja u javnom diskursu. Giger i Sloboda (2008) donose slučaj suvremene Bjelorusije, iz kojega se može vidjeti kako se u društvu s autoritarnom vlašću tip *Makro → Mikro* u medijima predstavlja kao *Mikro → Makro → Mikro*, tj. kao rješenje problema "odozgo", zbog potreba samih govornika. Kako tvrde Giger i Sloboda (2008), takav je diskurzivni prikaz dokaz emske naravi pojma ciklusa upravljanja jezikom; drugim riječima, taj pojam nije samo konstrukt koji su proizveli stručnjaci nego se prema njemu orientiraju i sami socijalni akteri.

U zaključku ovoga dijela treba istaknuti kako se i u jednostavnom i u organiziranom upravljanju može naići na složenije pojedinosti, o kojima prikazane sheme ne govore puno. Primjerice ono što pojedinac uočava kao problem može se promijeniti, drugim riječima, otkloni od norme koje je pojedinac dugo vrednovao negativno s vremenom se mogu početi vrednovati neutralno ili čak pozitivno – Muraoka (2000) i Fairbrother (1999) u tim slučajevima govore o različitim oblicima reprocesuiranja upravljanja, kao što su "familijarizacija", "kumulativna evaluacija" i "deevaluacija". Konceptualizacija problema u ustanovama bez sumnje se mijenja s novim teorijama i ideologijama. U slučaju jednostavnoga upravljanja nužno je razmotriti i činjenicu da sam govornik, na temelju prošlih iskustava s problemima iz prethodnih interakcija, može razviti strategije kojima će se koristiti u interakcijama što se još nisu zbole (predinterakcijsko upravljanje, usp. bilješku 4). Upravljanje jezikom nekoga pojedinca ne može se promatrati samo u odnosu prema relevantnim ustanovama nego je nužno i posvetiti pozornost načinu na koji taj isti pojedinac upravlja komunikacijskim činovima u različitim svakodnevnim interakcijama te načinima na koje su njegove

tencijalnih problema u budućoj interakciji, dok je "upravljanje nakon interakcije" proces koji se zbiva nakon odredene interakcije (počitko v. Nekvapil i Sherman 2009).

različite interakcije međusobno povezane. U slučaju organiziranoga upravljanja nužno je posvetiti pozornost načinu na koji različite ustanove (npr. ministarstvo obrazovanja, akademija znanosti ili različite pravne ustanove) upravljaju jezikom, komunikacijom i društveno-kulturnim problemima te tomu kako su njihove akcije međusobno povezane.

### O integrativnom potencijalu teorije upravljanja jezikom

Kao što smo vidjeli u prethodnim odjeljcima, područje TUJ vrlo je široko. Uzrok leži u tom što je ta teorija u prvom redu usmjerena na tri elementa upravljanja:

- (1) na jednostavno i organizirano upravljanje te na veze između njih
- (2) na upravljanje jezikom s obzirom na upravljanje komunikacijom i društveno-kulturnim problemima
- (3) na procesualni aspekt upravljanja.

Neustupný (2004a: 1) napominje kako bi TUJ trebala komunicirati sa "svremenim etnometodološkim teorijama ispravljanja, Guumperzovom interakcijskom sociolin-gvistikom, teorijama usvajanja jezika, kritičkom analizom diskursa, teorijama jezičnih prava, teorijom jezičnoga imperijalizma, teorijama multikulture politike itd.", a u dalnjem bi koraku možda trebala integrirati neke aspekte tih teorija ili znanja stečenih na temelju njih. TUJ je također spremna za istraživanje povijesti upravljanja jezikom. Ovdje je moguće slijediti Neustupnoga (2006), koji opisuje opća obilježja upravljanja jezikom u "ranomodernom", "modernom" i "postmodernom" razdoblju.

No integrativni potencijal TUJ može se konceptualizirati iz barem još jedne perspektive. Kao što sam već naveo, polazište za tu perspektivu jest razlikovanje proizvodnje i upravljanja u jezičnoj uporabi. TUJ je u tom smislu komplementarna teorijama koje se bave proizvodnjom situacijski primjerenih rečenica ili komunikacijskih činova. U ovom se kontekstu postavlja pitanje koji bi optimalan oblik trebala imati ta proizvodna komponenta. Kao što je očito iz Neustupný (1975: 35 i d.), polazište proizvodne komponente u TUJ jest model jezične uporabe što ga je dao Dell Hymes, poznat iz njegove "etnografije govorenja/komunikacije". Neustupný je razradio taj model i iskoristio ga u mnogim svojim radovima (najranije 1987). Taj se model nalazi u temelju iscrpnoga opisa upravljanja jezikom koje se zbiva na području jedne specifične zemlje (usp. Neustupný i Nekvapil 2003). U toj je monografiji potanko pokazano na koji način proizvodnju pojedinačnih sastavnica komunikacijskih događaja, u obliku u kojem ju je zamislio Hymes, prati upravljanje jezikom, komunikacijom i društveno-kulturnim problemima.

Važna je sastavnica komunikacijske kompetencije međutim i gramatička kompetencija. Zbog toga je zanimljivo i pitanje koji bi optimalan oblik trebala imati

gramatička potkomponenta ove široko koncipirane proizvodne komponente. Kako mi je poznato, ni Neustupný ni Jernudd nikad nisu postavili to pitanje (ali usp. Jernudd 2009 o suočavanju s tim izazovom). Neki pojmovi i termini kojima se Neustupný koristi sugeriraju da tu sastavnicu – u duhu vremena u kojem je pisao – predstavlja transformacijsko-generativna gramatika Noama Chomskoga (usp. Neustupný 1978: 21, 213 i d.). Prepostavljam da to nije zaključna faza njegovih gramatičkih razmatranja, no u jednom od svojih posljednjih članaka komentira tu temu jednostavno navodeći: "Modeli gramatičke kompetencije mnogobrojni su. Ovdje nije potrebno navoditi pojedinosti" (2004b: 7). Očito je da bi odgovor na postavljeno pitanje zaslužio posebnu pozornost. Ovdje bih samo želio spomenuti da sada, uz formalne gramatičke teorije, na raspolažanju imamo i razrađene teorije funkcionalne gramatike, među kojima je osobito zanimljiva sistemska lingvistica M. A. K. Hallidaya i njegovih kolega. U njoj se razvija i odnos između gramatike i izvan-gramatičkih aspekata komunikacije (Butt i sur. 2001, Martin & Williams 2004), a uz to nije potpuno udaljena od generativnoga pristupa (usp. Fawsett 1981).

### Literatura:

- Butt, D.; R. Fahey; S. Feez; S. Spinks; C. Yallop 2001. *Using Functional Grammar: An Explorer's Guide*. Sydney: Macquarie University.
- Canagarajah, S. 2006. Ethnographic methods in language policy. U: T. Ricento (ur.). *An Introduction to Language Policy*. Malden, Oxford, Carlton: Blackwell, 153-169.
- Fairbrother, L. C. 1999. *The Management of Cultural Deviations in Contact Situations*. Magistarski rad obranjen na Sveučilištu Chiba u Japan.
- Fawcett, R. 1981. Generating a sentence in systemic functional grammar. U: M. A. K. Halliday i J. R. Martin (ur.). *Readings in Systemic Linguistics*. London: Batsford, 146-189.
- Giger, M.; M. Sloboda 2008. Language management and language problems in Belarus: education and beyond. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 11 (3-4), 314-338. [pretisak u: A. Pavlenko (ur.). *Multilingualism in Post-Soviet Countries*. Bristol, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters, 2008, 41-65]
- Ho, A. K. I B. H. Jernudd 2000. Conversational repair in spoken Hong Kong Cantonese. *Journal of Asian Pacific Communication* 10, 205-225.
- Jernudd, B. H. 1994. Term[inological] problems. U: M. Brekke, O. Andersen, T. Dahl i J. Myking (ur.). *Applications and Implications of Current LSP Research*. 9th European Symposium on Language for Special Purposes, Bergen, August 2-6, 1993. Bergen: University of Bergen, Norwegian School of Economics and Business Administration, 72-83.
- Jernudd, B. H. 1996. Coexisting realities in language planning. U: J. Blommaert (ur.) *The Politics of Multilingualism and Language Planning* (= Antwerp Papers in Linguistics 87). Antwerp: University of Antwerp, 184-195.
- Jernudd, B. H. 2000a. Cognition and language management. Izlaganje na konferenciji *International Conference on Language and Cognition*. Kuala Lumpur, 14. srpnja, mimeo.

- Jernudd, B. H. 2000b. Language management and language problems: Part I. *Journal of Asian Pacific Communication* 10, 193-203.
- Jernudd, B. H. 2009. An apology for language management theory. U: J. Nekvapil i T. Sherman (ur.), *Language Management in Contact Situations: Perspectives from Three Continents*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 245-252.
- Jernudd, B. H.; J. V. Neustupný 1987. Language planning: for whom? U: L. Laforgue (ur.) *Proceedings of the International Colloquium on Language Planning*. Québec: Les Presses de L'Université Laval, 69-84.
- Martin, J. R I G. Williams 2004. Functional sociolinguistics. U: U. Ammon, N. Dittmar, K. J. Mattheier, P. Trudgill (ur.). *Sociolinguistics: An International Handbook of the Science of Language and Society*. Sv. 1. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 120-129.
- Miyazaki, S. 2001. Theoretical framework for communicative adjustment in language acquisition. *Journal of Asian Pacific Communication* 11, 39-60.
- Muraoka, H. 2000. Management of intercultural input. *Journal of Asian Pacific Communication* 10, 297-311.
- Muraoka, H. 2009. A typology of problems in contact situations. U: J. Nekvapil, T. Sherman (ur.). *Language Management in Contact Situations. Perspectives from Three Continents*, Frankfurt am Main: Peter Lang, 151-166.
- Nekvapil, J. 2006. From language planning to language management. *Sociolinguistica* 20, 92-104.
- Nekvapil, J. 2008. Some thoughts on 'noting' in Language Management Theory and beyond. Izlaganje na radionici *Language Management Workshop: Probing the Concept of Noting*. Melbourne, Clayton: Monash University, August 22-23.
- Nekvapil, J.; T. Sherman 2009. Pre-interaction management in multinational companies in Central Europe. *Current Issues in Language Planning* 10.
- Neustupný, J. V. 1978. *Post-structural Approaches to Language*. Tokyo: University of Tokyo Press.
- Neustupný, J. V. 1987. *Communicating with the Japanese*. Tokyo: The Japan Times.
- Neustupný, J. V. 1994. Problems of English contact discourse and language planning. U: T. Kandiah, J. Kwan-Terry (ur.). *English Language Planning: A Southeast Asian Contribution*. Singapore: Times Academic Press, 50-69.
- Neustupný, J. V. 1999. Následné (follow-up) interview. *Slово a slovesnost* 60, 13-18.
- Neustupný, J. V. 2003. Japanese students in Prague: Problems of communication and interaction. *International Journal of the Sociology of Language* 162, 125-143.
- Neustupný, J. V. 2004a. Gengo kanri riron no rekishiteki ichi: appudeito. U: H. Muraoka (ur.) *Language Management in Contact Situations*. Vol. III. Report on the Research Projects No. 104. Chiba, Japan: Chiba University, Graduate School of Social Sciences and Humanities, 1-7.
- Neustupný, J. V. 2004b. A theory of contact situations and the study of academic interaction. *Journal of Asian Pacific Communication* 14, 3-31.
- Neustupný, J. V. 2006. Sociolinguistic aspects of social modernization. U: U. Ammon, N. Dittmar, K. J. Mattheier, P. Trudgill (ur.). *Sociolinguistics: An International Handbook of*

- the Science of Language and Society*. Vol. 3. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2209-2223. [u ovoj knjizi: Sociolinguistički aspekti društvene modernizacije]
- Neustupný, J. V.; J. Nekvapil 2003. Language management in the Czech Republic. *Current Issues in Language Planning* 4 (3-4), 181-366. [pretilak u: R. B. Baldauf, R. B. Kaplan (ur.). *Language Planning and Policy in Europe, Vol. 2: The Czech Republic, The European Union and Northern Ireland*. Clevedon, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters, 2006, 16-201]
- Sherman, T. 2007. Language management on the front lines: A report from Dunajská Streda Language Management Workshop. U: H. Muraoka (ur.). *Interdisciplinary Studies of Language Management in Contact Situations* (= Language Management in Contact Situations Vol. 5). Report on the Research Projects No. 154. Chiba, Japan: Chiba University, Graduate School of Social Sciences and Humanities, 67-77.
- Spolsky, B. 2004. *Language Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.